

През 20-те и 40-те години фабриките за растителни масла на братя Славови, братя Пейкови и фамилиите Пюсдюлеви, Червенкови и Каличкови се налагат на пазарите в цялата страна.

До 1947 г. старозагорските мелничари организират модерна мелнична система, налагат се на пазарите на брашна в Южна България и изнасят във всички страни от Балканския полуостров. Фирмите на Шаханови, Баеви, Матееви, Любенови са приети на международните пазари на бели и червени вина, ракии, ликьори, коняк и печелят дипломи и медали не само от Пловдивското изложение, а и в цяла Европа.

Всички тези предприемчиви старозагорци са и най-големите дарители и техните имена „заемат челните места в списъците на дарителите, публикувани в ежегодните отчети за дейността на благотворителните организации в града“⁸⁶¹, но точно те попадат под ударите на властта на Отечественния фронт. Нейната първа задача е да ликвидира местните елити, да отнеме собствеността им и да ги изолира от водещи позиции в икономическия и обществен живот.

18.1. „Народният съд“ в Стара Загора

На 29 октомври 1944 г. в старозагорския вестник „Земя“ са публикувани имената на 30 души, народни съдии за Старозагорска област, от които 14 души са земеделци, петима работници, трима стопани, двама интелектуалци, една домакиня, един търговец. Само четирима от тях имат юридическо образование⁸⁶². За народни обвинители в Стара Загора са избрани адвокатите Пею Нанев Кауков, Антон Колев Станев и Желю Господинов Желев. Пею Кауков е член на БРП(к), адвокат от 1919 г., срещу когото в периода 1928–1945 г. са заведени пет дисциплинарни дела, а през 1939 г. е заличен от списъка на колегията с решение на Старозагорския адвокатски съвет⁸⁶³, но за сметка на ниския си авторитет като адвокат, по време на „народния съд“ толкова много се престарава в пламенния си пролетарски ентусиазъм, че името му става нарицателно за жестокост. Другият народен обвинител Антон Колев също е с проблемна репутация като адвокат, той

⁸⁶¹ На този ден... 130 години от живота на Стара Загора. Регионален исторически музей и Регионална библиотека „Захарий Княжески“, Стара Загора, Лаген“, 2009, с. 12.

⁸⁶² Динев, Ангел. Последният воин на царя и Отечеството в Стара Загора – Генерал-майор Никола Грозданов – живот, дейност и трагична съдба 1894–1976. 100 години Военно-историческа комисия 1914–2014, Кюстендил, Иван Сапунджиев, 2014, с. 307.

⁸⁶³ Пак там, с. 308.

също е заличаван от списъка на колегията, но се ползва с доверието на новата власт⁸⁶⁴.

По това време се извършва чистка и в съдебната система – до началото на „народния съд“ са уволнени 178 съдии и прокурори при общо 618 души за страната, а в Стара Загора са арестувани един прокурор, бившият председател, подпредседателят и няколко съдии от Старозагорския окръжен съд с обвинение, че са издавали и подписвали смъртни присъди срещу нелегални комунисти⁸⁶⁵.

„Народният съд“ в Стара Загора заседава през март–април 1945 г. в салона на културно-просветното дружество „Театър“. Арестантите са задържани в Старозагорския затвор. Всяка сутрин и вечер в дните на съдебни заседания те преминават с оковите си за назидание пътя от затвора до дружество „Театър“ по централните градски улици.

Заседанията на „народния съд“ завършват с митинги на градския площад, организирани от активистите на ОФ. Главни действащи лица сред тълпата са освободени от затворите рецидивисти, работници и надошлите от селата лумпени. Учениците от гимназиите са водени под строй с учителите им, задължително на площада са и членовете на кварталните комисии на ОФ и целия актив на БРП(к) и РМС.

Освен в Стара Загора съдебни процеси в Старозагорска област има в Хасково, Чирпан, Харманли, Казанлък, Борисовград, Нова Загора, Свиленград и Кърджали. Общият брой на подсъдимите е 983 души, осъдени на смърт са 166 (108 са екзекутирани), а до живот – 198 души.

В град Стара Загора подсъдими са 213 души, от които само 11 са оправдани, а 41 получават смъртни присъди⁸⁶⁶. През нощта на 29 срещу 30 март 1945 г. в местността Военно гробище (по-късно там е изграден завод „Сърп и чук“) са екзекутирани 27 души. След разстрела някои от жертвите са полуживи и убийците ги прегазват с камиони.

⁸⁶⁴ Пак там.

⁸⁶⁵ Пак там.

⁸⁶⁶ Доживотни присъди получават 13 души; на 15 г. строг тъмничен затвор са осъдени 31 души; на 12 г. – двама; на 10 г. – 22 души, и т.н. Преди „народния съд“ безследно изчезват 34 души от Старозагорска околия и общо 164 души от Старозагорска област. „Списък на безследно изчезналите през периода 9.IX – 31.XII.1944 г. по области и околии според молбите, публикувани в Държавен вестник през 1945 и 1946“. Източник: Блог на Лъчезар Тошев, toshev.blogspot.com, 9 септември 2016 г.